

Till

Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet

Ert dnr: N2024/00248

Yttrande av betänkandet SOU 2024:8 Livsmedelsberedskap för en ny tid (N2024/00248)

Bakgrund

Regeringen beslutade den 28 april 2022 att tillsätta en utredning för livsmedelsberedskap. Syftet är att i enlighet med målen för det civila försvaret utgöra ett underlag för regeringens fortsatta arbete för att stärka samhällets livsmedelsberedskap. Vilhelmina kommun har fått möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet om livsmedelsberedskap för en ny tid, SOU 2024:8. I detta remissyttrande lämnar Vilhelmina kommun en analys av kommunen utökade ansvar enligt betänkandet och ett antal synpunkter.

Sammanfattning av remissvaret

Vilhelmina kommun instämmer med utredningen om att det behövs en livsmedelsberedskap och att kommunen är en central aktör i att säkerställa tillgången till livsmedel för hela befolkningen. Det finns hursomhelst ett antal otydligheter. Vilhelmina kommun anser att förslaget är brett formulerat vilket försvårar bedömningen av ansvars omfattning. Beredningen bör även ta större hänsyn till hur livsmedelssystemet ser ut i dag. Kommunens arbete förutsätter att staten ämnar stötta alla leden i livsmedelskedjan. Vilhelmina kommun ställer sig positivt till förslaget men saknar tydlighet i ansvarsfördelning och definitioner.

Vilhelmina kommuns synpunkter

1.1 "Befolkning i kommunen"

Sida 179.

Kommunen ska ta höjd för befolkningen i kommunen. *"...begreppet avser de personer som är folkbokförda i kommunen eller personer som inte endast tillfälligt vistas där."* *"Det avgörande för bedömningen är att det finns en varaktighet i vistelsen. Detta kan exempelvis handla om personer som äger fritidshus..."* *"Även personer som under normala omständigheter bor utanför kommunen men som exempelvis på grund av en naturkatastrof förflyttar sig till en kommun bör kunna inkluderas i begreppet om vistelsen inte endast är tillfällig".* *"...Utländska medborgare som exempelvis arbetar och är bosatta i en viss kommun inräknas i begreppet befolkningen i kommunen om det inte endast tillfälligt vistas här"*

Vilhelmina kommun bedömer att definitionen på befolkningen i kommunen är för bred och ospecifik. Det efterfrågas en beskrivning på vad "tillfällig vistelse är". Vilhelmina kommun ser även att förutsättningarna för kommunerna kommer se olika ut. Befolkningen kommer att öka och minska betydligt beroende på viken kommun det gäller. I vissa mindre kommuner varierar befolkningen avsevärt även i normala förhållanden. I en liten fjällkommun som Vilhelmina blir det över en fördubbling i befolkningsmängd under sport- och påsklovsveckorna. Det går även att förvänta sig en ökning i befolkningen under höjd beredskap. Trots allmänna tjänsteplikten bör en förvänta sig att ett flertal personer kommer att flytta till sina fritidshus vilket kommer leda till en ökning i mindre kommuner. Vilhelmina kommun efterfrågar en snävare definition på befolkningen i kommunen. Det är exempelvis mer realistiskt att stödet endast inriktas mot de sårbara grupperna i samhället.

1.2 Människor hjälper varandra under kriser

Vilhelmina kommun instämmer om att allmänhetens beredskap behöver stärkas och välkomnar stöd från livsmedelsverket och MSB i det arbetet. För en hållbar beredskap bör regeringen se över det system vi har idag och se till medborgarnas potential att stärka kommunens förmåga. Uppmaningen till självhushållning bör således även uppmana till att sälja eventuellt överskott vidare. Speciellt i mindre kommuner kan det göra stor skillnad. Vidare borde beredningen lägga mer fokus på att värna om lokala livsmedelsproducenter även i normala förhållanden och på så sätt göra kommunen mindre beroende av långa livsmedelskedjor och transporter. Vilhelmina kommun önskar därför ett större fokus på att stärka självförsörjning och jordbruket. Ett flertal mindre lokala jordbruk är mindre sårbara än stora kedjor. Många småbruk kan även hjälpa varandra med exempelvis utrustning, och det kan idag även vara en lockade

livsstil att minska stressen i livspusslet. Vidare är det viktigt att informationen om det nya lagförslaget är tydlig med att kommunen inte kommer tillhandhålla livsmedel för hela befolkningen. Det riskerar annars att skapa en falsk trygghet som kan leda till att färre väljer att stärka sin hemberedskap.

1.3 Förslag till lag om livsmedelsberedskap. 2 kap. Kommunens ansvar

1 § Kommunen ska vidta förberedande åtgärder genom att analysera de behov som kan uppstå för befolkningen i kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen.

Enligt förslaget ska kommunen kartlägga och analysera särskilt sårbara grupper i ett tidigt skede och samverka med andra aktörer om det bedöms nödvändigt. Vilhelmina kommuner instämmer med delbetänkandet om att kommunen är den aktör som i dagsläget har bäst koll på det geografiska området den ansvarar för. Således bör kommunen, som betänkandet även menar på, vara en central aktör i de förberedande åtgärderna. Detta med förutsättningar att det erbjuds stöd från högre instans och att kraven möts upp av lämpligt ekonomiskt stöd.

2 § Kommunen ska planera för hur nödvändiga livsmedel kan distribueras i kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen.

Sida 195.

"I första hand ska planeringen handla om att så långt möjligt upprätthålla ordinarie livsmedelsdistribution. ...Det kan exempelvis handla om att utse platser för alternativ distribution av livsmedel till befolkningen. Det senare förutsätter samverkan med partihandeln för att kunna säkerställa tillgång till livsmedel"

Enligt den föreslagna bestämmelsen ska kommunen analysera vilka verksamheter, inom sitt område som kan bidra till distribution av livsmedel vid en allvarlig störning. Betänkandet visar på brister i kunskap om kommunens organisation och mandat. Betänkandet lägger stort fokus på kommunens geografiska områdesansvar men som nämnts tidigare är det otydligt hur ansvaret mellan aktörer är tänkt ska se ut. Det bör läggas ett större fokus på de aktörer som till vardags har förmågan och rutinerna för att hantera livsmedel att också kunna upprätthålla sin verksamhet vid en störning. Det är inte möjligt att varje kommun ska ansvara för distribution av livsmedel från större livsmedelsbutiker som i de flesta fall styrs på en högre nivå. Vilhelmina kommun ser en utmaning med att etablera en effektiv samverkan på lokal nivå och anser att stora butikskedjor som anses extra viktiga för totalförsvaret bör få stöd och styrning från annat håll i första hand. Vilhelmina kommun efterfrågar tydligare vägledning för hur samverkan med andra aktörer ska se ut. Ansvaret för distribution måste förtydligas.

Sida 196.

"Kommuner ska inom ramen för planeringen även analysera på vilket sätt verksamheter inom kommunens ansvarsområden kan bidra till att distributionen av livsmedel kan upprätthållas. Det kan t.ex. handla om användning av befintliga lokaler i kommunen för distribution av livsmedel. Det kan också innefatta uppgifter för räddningstjänsten eller kommunala transportföretag att bistå för att upprätthålla distributionen."

Att nämna räddningstjänsten som förslag på aktör som skulle kunna distribuera livsmedlen visar på en brist i kunskap om kommuners verklighet. Många kommuner har deltidsbrandmannakår och är ingen resurs som räcker till mer än arbetet inom LSO. Vidare är räddningstjänsten redan en avgörande aktör i hanteringen av en störning genom sitt ordinarie uppdrag. Det är således inte rimligt att tror att de ska ha tid och resurser att avsätt till mycket annat. Vidare har ytterst få kommuner de lämpliga transportfordon som går att använda till transport av livsmedel. De få fordon som finns och som livsmedelslagen tillåter livsmedelstransporter i används redan i ordinarie verksamhet.

3 § *Vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen eller en överhängande risk för en sådan störning i kommunen ska kommunen utifrån sina förutsättningar vidta lämpliga åtgärder för att upprätthålla tillgången till nödvändiga livsmedel för befolkningen i kommunen. Kommunen ska samverka med andra aktörer i nödvändig utsträckning...*

Det är otydlig vilka sorts livsmedel som kommunen ska planera för. Beredningen menar att "nödvändiga livsmedel" är livsmedel som "...uppfyller befolkningens behov av energi men att på lång sikt måste även näring tillgodoses." Det är inte rimligt att varje enskild kommun ska behöva göra bedömningen av vad som är nödvändiga livsmedel. Många kommuner har ett fåtal eller enstaka personer som jobbar med dessa frågor i dagsläget och alla har inte möjlighet att arbeta utifrån dessa förutsättningar. Om tanken med den breda definitionen är att val av livsmedel ska kunna anpassas till de lokala förutsättningarna bör detta förtydligas. Det är även otydligt i vilken utsträckning kommunen ska ta hänsyn till exempelvis specialkost.

Det är vidare otydligt i vilken omfattning kommunen ska ansvara för att upprätthålla nödvändiga livsmedel för befolkningen i kommunen. Utifrån betänkandet kan det tolkas som att kommunen ska ansvara för livsmedelsbutikernas kontinuitetshandling, exempelvis investeringar i reservkraft vilket inte är realistiskt. Enligt ansvarsprincipen bör det ansvaret ligga på varje enskild aktör. I praktiken är det svårt att föreställa sig hur kommunens ska säkerhetsställa försörjningen och i vilken omfattning.

5 § Kommunen ska på begäran av Livsmedelsverket lämna information om kommunens arbete med livsmedelsberedskap som utförs.

Kommuner har redan ett rapporteringsansvar till länsstyrelsen om sitt beredskapsarbete innan, under och efter en kris. Vilhelmina kommun anser att det inte finns någon anledning att rapporteringen behöver gå från kommun till Livsmedelsverket. Rapportering bör endast göras till länsstyrelsen och att de i sin tur är mer lämpade att rapportera vidare till Livsmedelsverket. I synnerhet vid en faktisk krissituation blir hantering ineffektiv om rapporteringsbördan för kommunerna ska öka.

1.4 Ekonomi

Betänkandet föreslår att kommunerna ska delges 250 miljoner kronor varje år under en tre år lång period. Detta bedöms räcka till 0,5 heltidstjänst per kommun. Vilhelmina kommun ser positivt på bidraget och ställer sig positivt till uppdraget om det möts med rätt förutsättningar och stöd. Som medskick bör bidraget ges i liknande former som ersättningen för kommuners arbete med krisberedskap och civilt försvar. Att få samma summa på en årsbasis ger förutsägbarhet. Tillskillnad från statsbidraget för KHOSS som måste ansökas om varje år. Detta gör att en potentiell anställning inte behöver begränsas till en kortare projektanställning. Något som kan göra tjänsten i mindre kommuner mindre eftertraktad.

VILHELMINA KOMMUN

Andreas Eliasson
Kommunstyrelsens ordförande

Karl-Johan Ottosson
Kommunchef